

آمایش و توسعه‌ی زمین‌گردشگری در جزیره قشم

فرشته کیانی نژاد

کارشناسی ارشد مهندسی منابع طبیعی-محیط‌زیست، دانشگاه تهران، ایران

منصور رضاعلی

دانشجوی دکتری جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری، دانشگاه تربیت مدرس، تهران، ایران

ذبیح اله چهارراهی*

دانشجوی دکتری آمایش محیط‌زیست، دانشگاه تهران، ایران

تاریخ پذیرش: ۱۳۹۶/۰۴/۰۵

تاریخ دریافت: ۱۳۹۵/۱۰/۲۵

چکیده

استفاده مؤثر از موقعیت میراث تاریخی و جاذبه‌های فرهنگی و طبیعی در مسیر اهداف توسعه و تقویت گردشگری، از سیاست‌های کلی آمایش سرزمین است. غالباً این مهم، با ارزیابی توان توسعه گردشگری انجام می‌پذیرد اما ارزیابی توان گردشگری، صرفاً بیانگر موقعیت ایده آل یا بالقوه توسعه گردشگری در مناطق است؛ از این‌رو توجه به شرایط کنونی مناطق نیز در توان سنجی ضروری است. جزیره قشم با دارا بودن انواع جاذبه‌های تفریحی، در زمینه گردشگری، به جایگاهی که شایسته آن است، دست نیافته است. در این مطالعه توان توسعه گردشگری در جزیره قشم با بهره‌گیری از معیارهای اکولوژیک الزام‌آور و معیارهای شایستگی تعیین شد. سپس با بهره‌گیری از مؤلفه تقاضا در جامعه میزبان و در جامعه گردشگران، توان بالفعل توسعه گردشگری در جزیره قشم تعیین شد. در نقشه پهنه‌های بالفعل توسعه گردشگری شش طبقه توان از مناطق دارای توان تا مناطق بدون توان توسعه گردشگری، شناسایی شد. در نگاه ساده، مظاهر زمین‌گردشگری جزیره قشم، موقعیت ویژه‌ای را به‌منظور توسعه توان اکولوژیک گردشگری در قشم ارائه می‌دهند اما بررسی فاکتور تقاضا، ماهیت دوگانه آن‌ها در اثرگذاری بر توان گردشگری جزیره قشم را آشکار می‌سازد. در نقشه‌ی توان بالفعل، طبقات توان چهارم و پنجم گردشگری، مناطقی با اندک توان توسعه گردشگری را شامل می‌شود. این درحالی است که وجود مظاهر تفریحی زمین‌شناسی، یادآور وجود پتانسیل بالقوه گردشگری در این گستره است، چنین تضادی در نتیجه دخالت مؤلفه تقاضا و نقشه‌سازی شاخص‌های دو معیار «منابع تفریحی» و «آرای گردشگران» است.

واژگان کلیدی: توسعه گردشگری، تقاضای تفریحی، سطح پذیرش گردشگر، جامعه میزبان گردشگران، زمین‌گردشگری.

مقدمه

آمایش سرزمین، رویکردی فضایی و منطقه‌ای در شناخت توانمندی‌های توسعه با توجه به قابلیت‌های مکانی است (پور اصغر و ویسی، ۱۳۹۰). هدف آمایش سرزمین توزیع بهینه جمعیت و فعالیت در سرزمین

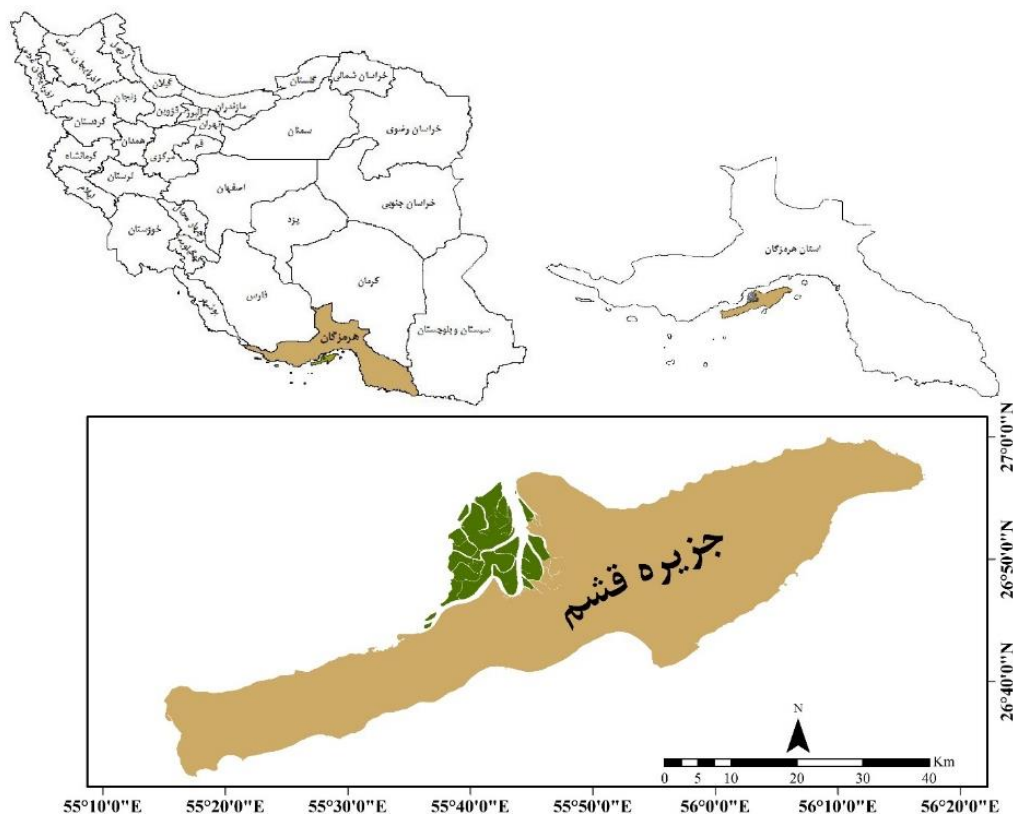
است به گونه‌ای که هر منطقه متناسب با قابلیت‌ها، نیازها و موقعیت خود از طیف مناسبی از فعالیت‌های اقتصادی و اجتماعی برخوردار باشد (توفیق، ۱۳۸۴). نگرش آمایشی به ما کمک می‌کند تا بتوانیم از وسعت و پهنای سرزمین در راستای توسعه بلند مدت بهره‌برداری کنیم. به بیان دیگر آمایش سرزمین، دیدگاه راهبردی حاکمیت بر پهنه سرزمین است؛ در واقع آمایش سرزمین بازتاب سرزمینی توسعه بلندمدت کشور است. از ضرورت‌های تهیه و اجرای برنامه‌های آمایشی می‌توان به؛ سازگاری محیط‌زیستی سرمایه‌گذاری‌ها و بهره‌برداری بهینه از منابع طبیعی در برنامه‌ریزی‌های اقتصادی که با دید سرزمینی میسر است و لزوم توجه به مناسبات و تعاملات جهانی و منطقه‌ای و لحاظ کردن این‌گونه متغیرها در برنامه‌ریزی‌های استراتژیک و بلندمدت با توجه به اهمیت روزافزون مسائل ژئواکونومیک و ژئوپلتیک، اشاره نمود (توفیق، ۱۳۸۵؛ کارکن و همکاران، ۱۳۹۱).

گردشگری یکی از ابعاد چند بعدی توسعه فضایی یک منطقه است. آمایش سرزمین در زمینه گردشگری در هر منطقه از طریق امکان‌سنجی توسعه گردشگری صورت می‌گیرد تا از این طریق قابلیت‌های توسعه گردشگری، باز شناخته شود از این‌رو در آمایش سرزمین یکی از قابلیت‌های فضایی مورد بررسی، قابلیت گردشگری هر منطقه است تا با شناسایی آن و در چارچوب پایداری، بستری برای توسعه فضایی فراهم آید. تعامل آمایش سرزمین و توسعه فضایی هدفی چون عدالت جغرافیایی را دنبال می‌کند. عدالت جغرافیایی با ایجاد رفاه اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی و سیاسی فراهم می‌آید. (پور اصغر و ویسی، ۱۳۹۰). گردشگری با ویژگی‌های توسعه مدارانه خود نقش مهمی در اقتصاد کشورهای جهان ایفا می‌نماید. رشد گردشگری در هر کشور نیازمند استراتژی مناسب و برنامه‌ریزی مدیریتی مؤثر است. گردشگری در دهه‌ی اخیر پا را فراتر گذاشته و وارد عرصه‌های بسیار جدی و جدیدتری همچون به‌کارگیری و بهره‌مندی از توانایی‌های ژئو توریسم شده است (اصغری و همکاران، ۱۳۹۴). بخشی از طبیعت‌گردی را که شامل شناخت و لذت بردن از پدیده‌های غیرزنده است ژئو توریسم می‌نامند. معادل فارسی پیشنهاد شده برای این واژه زمین‌گردشگری است (حاج-علیلو و نکوئی صدر، ۱۳۹۰). زمین‌گردشگری شکل ویژه‌ای از گردشگری است که کانون توجه آن بر ژئو سایت‌ها و پدیده‌های زمین‌شناختی است. ژئو سایت می‌تواند چشم‌انداز، مجموعه‌ای از بوم ریخت‌ها، رخنمون سنگی یا لایه سنگواره‌ای باشد (داولینگ و نیوسام، ۱۳۹۱).

در واقع مکانی را که دارای شکل‌های زیبا، جالب و تأثیرگذار زمین‌شناختی است با ایجاد امکانات اقامتی و مسیرهای گردشگری و مدیریت مربوط به حفظ آن جاذبه می‌توان به ژئو سایت تبدیل کرد. به این ترتیب؛ ژئو پارک‌ها از مجموعه چند ژئو سایت ایجاد می‌شوند و هدف اصلی در مدیریت آن‌ها آموزش افراد محلی به منظور جذب گردشگر است به طوری که این اقدامات بتواند به بهبود پایدار وضعیت اقتصادی- اجتماعی ساکنان در سطح محلی و ملی منجر گردد (حاج‌علیلو و نکوئی صدر، ۱۳۹۰).

آغاز تاریخ ژئو توریسم در ایران از زمان ثبت ژئو پارک قشم در سال ۱۳۸۵ در شبکه جهانی ژئو پارکها بود (حاج علیلو و نکوئی صدر، ۱۳۹۰). جزیره قشم، از جزایر دریایی ایران (دانه کار و محمودی، ۱۳۹۲) واقع در استان هرمزگان و از توابع شهرستان قشم (شکل ۱) است (مرکز آمار ایران، ۱۳۹۲). بزرگترین و پرجمعیتترین جزیره‌ی خلیج فارس، دنباله جنوبی رشته کوه زاگرس است که مانند نمونه کوچکی بیشتر ساختارها و فرمهای آن را نمایش می‌دهد (آمیخ پی و همکاران، ۱۳۸۸). طاقدیس‌های بزرگ، گنبد‌های نمکی، رخنمون‌های آشکار، انواع ریخت‌های فرسایشی، غارهای نمکی و چشم‌اندازهای خیره‌کننده از جمله پدیده‌های زمین‌شناختی در قشم هستند. بسیاری دیگر از این‌گونه پدیده‌ها را می‌توان در مناطق مختلف ایران و جهان یافت اما آنچه قشم را به یک استثنا تبدیل کرده و موجب ثبت آن در مجموعه ژئو پارک‌های جهان شده است قرار گرفتن مجموعه‌ای از این پدیده‌ها در یک جزیره است؛ که در کمتر جایی از جهان می‌توان نظیر آن را یافت (امری کاظمی، ۱۳۹۱). ژئو پارک قشم، اولین ژئو پارک خاورمیانه؛ دارای هشت ژئو سایت اصلی و بالقوه است و به لحاظ تنوع پدیده‌های زمین‌شناسی و به دنبال آن تنوع سایت‌ها نسبت به سایر ژئو پارک‌ها جایگاه بهتری دارد؛ اما ژئو سایت بالقوه، زمانی واقعی قلمداد می‌شود که در کنار جاذبه‌ها؛ عوامل زیرساختی نیز در آن مکان‌ها ایجاد گردد (حاج علیلو و نکوئی صدر، ۱۳۹۰).

سنجش تقاضا یکی از معیارهای مؤثر در قابلیت سنجی توسعه کاربری‌ها و از شیوه‌های نوین مدیریت سرزمین است. توسعه فعالیت‌ها در کاربری گردشگری نیز از این قاعده مستثنا نیست در این رابطه، سنجش تقاضا معطوف به بررسی دیدگاه‌ها و تقاضای گردشگران و نیز جامعه میزبان گردشگران است. ملکی مین باشی و همکاران (۱۳۹۴) معتقدند، برای موفقیت در زمینه گردشگری باید گردشگران و رفتارهای آن‌ها را مورد مطالعه قرار دهیم (ملکی مین باشی و همکاران، ۱۳۹۴). قهرمان زاده و همکاران (۱۳۹۲) پیش‌بینی تقاضای گردشگری را به یکی از مسائل مهم برای برنامه‌ریزی و سرمایه‌گذاری در زمینه صنعت توریسم، تبدیل نموده است (قهرمان زاده و همکاران، ۱۳۹۲). بهره‌گیری از روش تکمیل پرسشنامه و مصاحبه به منظور ارزیابی تقاضای تفریحی در پژوهش‌های گوناگونی مورد توجه قرار گرفته است. محمودی و دانه‌کار (۱۳۸۷) با این روش، تقاضای تفریحی در تالاب زیریوار را مورد بررسی قرار داده و توجه به الگوهای رفتاری تفریحی گردشگران را از عوامل مؤثر در اصلاح شیوه مدیریتی و اجرای موفق برنامه‌های نگهداری و توسعه تفریحی برشمردند. اسکندری و همکاران نیز با بهره‌گیری از شیوه پرسشنامه کلاسون سه عامل زمان، هزینه و مسافت را از اصلی‌ترین عوامل اثرگذار بر میزان تقاضای تفریحی مراجعه کنندگان عنوان نمودند. جلیوند و همکاران (۱۳۹۱) نیز با بهره‌گیری از روش پرسشنامه اقتصادی- اجتماعی قابلیت تفریحی پارک جنگلی زارع را مورد مطالعه قرار دادند.

شکل ۱: موقعیت منطقه مورد مطالعه

از این‌رو، مقاله پیشرو با استناد به بخشی از نتایج ارزیابی توان توسعه گردشگری در جزیره قشم و بررسی پرسشنامه‌ای از گردشگران و جامعه میزبان گردشگران (کیانی نژاد، ۱۳۹۴)، به ارائه نتایج مرتبط با تقاضای زمین-گردشگری در جزیره قشم پرداخته است. تحلیل این نتایج در توسعه گردشگری پایدار جزیره قشم نیز کاربردی خواهد بود.

داده‌ها و روش‌ها

ارزیابی توان محیط‌زیست در واقع عبارت از برآورد استفاده انسان از سرزمین برای انواع کاربری‌ها است. هدف از ارزیابی توان اکولوژیک محیط، یافتن توان طبیعی یا اکولوژیکی محیط برای انواع مختلف استفاده انسان است. از این‌رو استفاده از آن سرزمین برای کاربری یاد شده، با کمترین هزینه و متناسب با توان آن منطقه خواهد بود (مخدوم، ۱۳۸۰). به‌طور کلی ارزیابی توان محیط عبارت از تعیین یا پیش‌بینی قدرت بالقوه و یا تنوع کاربرد طبیعی سرزمین است. به‌این‌ترتیب ارزیابی سرزمین ابزاری برای برنامه‌ریزی استراتژیک استفاده از سرزمین در حال حاضر و آینده است. سنجش قابلیت‌های یک منطقه پیشنهادی، موضوعی ضروری و مهم برای هر نوع از توسعه است (بهمن پور و لقایی، ۱۳۹۳). از جمله ابزارهای این برنامه‌ریزی سامانه اطلاعات جغرافیایی است. سیستمی جهت مدیریت داده‌های دیجیتالی که برای مدیریت انواع

داده‌ها، از طیف‌های مختلف طراحی شده است. در واقع این ابزار مهم برای برنامه‌ریزی در سیستم‌های توان و قابلیت سنجی با قدرت مدیریت حجم عظیمی از داده‌ها در مناطق گسترده کاربرد فراوان دارند.

برنامه‌ریزی گردشگری متکی به پتانسیل‌های جاذب طبیعی همراه با الزامات محیط‌زیستی است. پتانسیل‌یابی تفرجی در این نوع گردشگری نه تنها به‌عنوان ابزاری برای ارتقای سطوح اجتماعی و اقتصادی مردم بومی تلقی می‌شود بلکه به علت کارکردهای حفاظتی تفرج، یک راهکار مدیریتی تجربه‌شده در عرصه‌های منابع طبیعی زمینه حفاظت پویای آن‌ها را نیز فراهم می‌کند (احمدی ثانی و همکاران، ۱۳۹۰). در تحلیل قابلیت اکولوژیک زمین در حوزه گردشگری جزیره قشم در گام نخست با استفاده از منابع مختلف داده‌ها و نقشه‌های مختلف محیطی تهیه شدند. معیارهای گزینش مکان‌های مناسب توسعه کاربری گردشگری، ابتدا معیارهای مورداستفاده در مراجع مختلف داخلی و خارجی با روش مرور اسنادی جمع‌آوری و سپس به روش روی هم گذاری نقشه سازی می‌شوند.

روش سنتز لایه‌ها

برای این منظور از روش ترکیب خطی وزن‌دار^۱ معیارها، یا روش مبتنی بر نمره دهی^۲ که از رایج‌ترین تکنیک‌های تحلیل تناسب سرزمین است و به راحتی در محیط GIS قابل نقشه سازی است، استفاده شد.

در این روش قاعده تصمیم‌گیری، مقدار هر آلترناتیو A_i را به وسیله فرمول زیر محاسبه می‌کند (مالچفسکی، ۱۳۸۵):

$$A_i = \sum_j W_j X_{ij}$$

W_j : برابر با وزن استاندارد شده (به گونه‌ای که $\sum W_j = 1$);

X_{ij} : مقدار i امین خصیصه (نمره گزینه i ام در ارتباط باصفت j ام);

A_i : مقدار آلترناتیو.

به این ترتیب با تلفیق نقشه‌ها از طریق روی هم گذاری، نقشه مربوط به هر کلان کاربری حاصل می‌گردد و مکان‌های مناسب برای هر کاربری شناسایی و طبقه‌بندی می‌شوند (اسداللهی، ۱۳۸۸).

از دیگر سو، سنجش تقاضای تفرجی و میزان پذیرش گردشگر توسط جامعه میزبان، از جمله معیارهای مؤثر در ارزیابی توان بالفعل گردشگری جزیره قشم هستند. این دو معیار کلان با تهیه پرسشنامه‌های جداگانه شاخص سازی شده و نتایج حاصل از آن به‌عنوان دو لایه مؤثر همراه با سایر معیارهای اثرگذار در پهنه‌بندی توان بالفعل گردشگری جزیره قشم مورد استفاده قرار گرفتند (کیانی نژاد، ۱۳۹۴).

با هدف مطالعه سطح پذیرش گردشگر و میزان مشارکت در خدمات رسانی توسط جوامع محلی، نظرات جامعه‌ی میزبان گردشگران در قالب یک پرسشنامه، مورد بررسی قرار گرفت این پرسشنامه با مشورت کارشناسان گردشگری جزیره قشم، در ۱۰ روستاهای نمونه که دارای مظاهر تفرجی بودند توزیع و توسط افراد معتمد و آشنا به روستا تکمیل

^۱ WLC: Weighted Linear Combination

^۲ Scoring methods

شد. ویژگی‌های اجتماعی روستانشینان، شیوه تأمین آب آشامیدنی روستا، زیرساخت‌ها، نحوه دفع زباله و فاضلاب در روستا، میزان رضایت از حضور گردشگران در روستا، عوامل جذب گردشگران به روستا، ارتباط گردشگران با ایجاد اشتغال در روستا و کسب منافع اقتصادی برای روستانشینان، میزان استقبال از سرمایه‌گذاری دولتی برای رونق گردشگری در روستا و مشکلات و موانع گردشگری ویژه هر روستا از جمله پرسش‌های مطرح شده در پرسشنامه جامعه میزبان گردشگران جزیره قشم بود. همچنین به‌منظور سنجش تقاضای تفریحی گردشگران جزیره قشم، پرسشنامه‌ای دربردارنده ۵ پرسش باز و ۲۲ پرسش بسته تحت عنوان «پرسشنامه تقاضای تفریحی گردشگران جزیره قشم» تدوین گردید؛ گردشگران جزیره قشم جامعه آماری این پژوهش را تشکیل می‌دادند. با استناد به گزارش سازمان منطقه آزاد قشم مبنی بر بازدید ۵۰۰ هزار نفر گردشگر از جزیره قشم در نوروز ۱۳۹۳؛ کمترین تعداد نمونه مورد نیاز بر اساس فرمول کوکران با سطح خطای ۵٪؛ ۳۸۴ عدد پرسشنامه برآورد گردید. نمونه آماری از میان افرادی که در بازه زمانی دی ماه ۱۳۹۳ تا تیرماه ۱۳۹۴ از جزیره بازدید داشتند با استفاده از روش نمونه‌گیری در دسترس انتخاب گردید. تعداد ۴۲۰ پرسش‌نامه در فرودگاه مهرآباد، فرودگاه بین‌المللی قشم، هتل‌ها و مراکز تفریحی جزیره قشم، میان افراد واجد شرایط پاسخ‌دهی توزیع شد و تعداد ۳۹۲ پرسشنامه صحیح به محققان برگشت داده شد و برای انجام پژوهش مورد استفاده قرار گرفت. در این پرسشنامه مؤلفه‌هایی همچون؛ سن، جنسیت، سطح تحصیلات، وضعیت اشتغال، متوسط درآمد ماهیانه، هزینه‌های متحمل شده در دوره اقامت در جزیره، فاصله مبدأ سفر تا جزیره، دفعات مراجعه و تعداد روزهای اقامت، وضعیت محیط‌زیست جزیره و میزان مسئولیت‌پذیری گردشگر در قبال محیط‌زیست جزیره، میزان تأثیر هر یک از جاذبه‌های طبیعی، تجاری، فرهنگی و تاریخی در سفر به جزیره، عمده مکان‌های مورد بازدید گردشگران به تفکیک جاذبه‌های طبیعی، زمین‌شناسی، فرهنگی و تاریخی و نیز پیشنهادهای گردشگران به‌منظور بهبود وضعیت گردشگری در جزیره قشم مورد پرسش قرار گرفت (کیانی نژاد، ۱۳۹۴).

به‌منظور ارزیابی قابلیت اعتماد پرسش‌نامه‌ها روش‌های گوناگونی وجود دارد در این مطالعه از روش آلفای کرونباخ استفاده شد. اعتماد یا پایایی مسئله‌ای کمی و تکنیکی و ناظر بر این نکته است که ابزار اندازه‌گیری با چه دقت و صحتی فاکتور مورد نظر را اندازه‌گیری می‌نماید. ضریب اعتماد، همبستگی میان نتایج اندازه‌گیری مکرر در شرایط یکسان با آزمونی به‌خصوص است؛ و مقدار آن بین صفر و یک تغییر می‌کند. اگر مقدار این ضریب از ۰/۷ بیشتر باشد پایایی ابزار در اندازه‌گیری، قابل قبول تلقی می‌شود؛ و بدان معنا است که؛ چنانچه در شرایط مشابه دیگری بکار گرفته شود نتیجه ثابت خواهد بود (کلانتری، ۱۳۸۷). این ضریب برای متغیر «عوامل انتخاب جزیره قشم به‌عنوان مقصد گردشگری»؛ ۰/۸۱ برآورد گردید که میزان قابل قبولی است (جدول ۱).

جدول ۱: ضریب آلفای کرونباخ

Cronbach's Alpha	N of Items
.811	6

Reliability Statistics

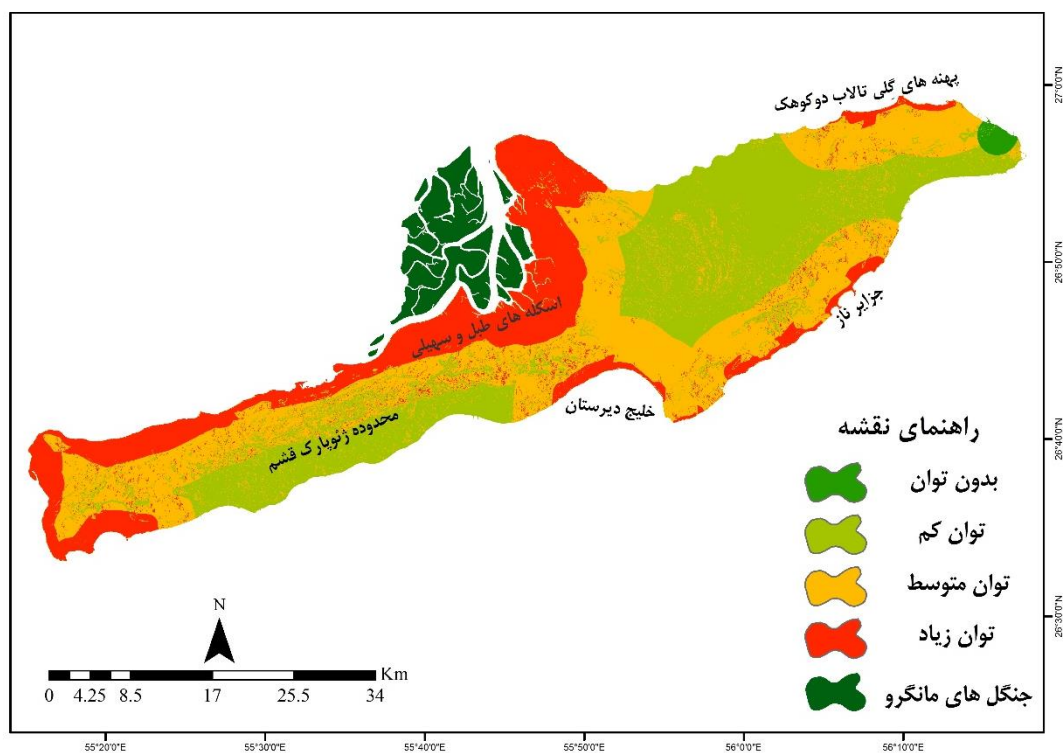
یافته‌های پژوهش

معیارهای مورد استفاده برای ارزیابی توان اکولوژیک گردشگری، در جزیره قشم، در جدول ۲ ارائه شده است.

جدول ۲: شناسایی معیارهای مؤثر در ارزیابی توان اکولوژیک گردشگری جزیره قشم

معیار	زیر معیار	منبع
منابع آب	کمیت و کیفیت آب	(مخدوم، ۱۳۸۰)، (دانه‌کار و محمودی، ۱۳۹۲)، (Javidi et al. 2010)، (Pareta, 2013)، (Aminu et al. 2013)، (Jozi and Majd, 2015)
	پایداری و دوام منبع آب	
ویژگی‌های اقلیمی	دما و بارش	(اردکانی، ۱۳۸۶)، (سیاسی و همکاران، ۱۳۸۹)، (دانه‌کار و محمودی، ۱۳۹۲)، (فرج زاده و احمدآبادی، ۱۳۸۹)، (Javidi et al. 2010)، (Jozi and Majd, 2015)
	رطوبت نسبی	
	باد	
	تابش	
ویژگی‌های زمین	ارتفاع، شیب، جهت	(مخدوم، ۱۳۸۰)، (Javidi et al. 2010)، (Bagheri et al. 2013)، (Erfani et al. 2015)، (Jozi and Majd, 2015)
مخاطرات طبیعی	مخاطرات زمین‌شناختی	(اسد الهی، ۱۳۸۸)، (Aminu et al. 2013)، (Jozi and Majd, 2015)
	طوفان و گردوغبار	
اقتصادی	منافع کلان اقتصادی - ملی	(سند ملی گردشگری، ۱۳۸۵)
	منافع اقتصادی - محلی	
اجتماعی - فرهنگی	مشارکت جامعه محلی	(دانه‌کار و محمودی، ۱۳۹۲)، (سند ملی گردشگری، ۱۳۸۵)، (Jozi et al. 2015)
	امنیت	
کاربری اراضی	مناطق چهارگانه و زیستگاه‌ها	(سیاسی و همکاران، ۱۳۸۹)، (اسد الهی، ۱۳۸۸)، (Wong, 1993)، (Pareta, 2013)، (Aminu et al. 2013)، (Bagheri et al. 2013)، (Jozi and Majd, 2015)
	نواحی صنعتی و مراکز دفن زباله	
	نواحی ریزش فاضلاب	
	مالکیت اراضی	
دسترسی و زیرساخت	شبکه راه‌ها	(دانه‌کار و محمودی، ۱۳۹۲)، (سیاسی و همکاران، ۱۳۸۹)، (اردکانی، ۱۳۸۶)، (Wong, 1993)، (Pareta, 2013)، (Bagheri et al. 2013)، (Erfani et al. 2015)
	شبکه‌های انتقال نیرو و آب	
	بندرگاه‌ها و ایستگاه‌ها	
	واحدهای درمانی	
اهمیت تفرجگاهی	منابع تفرجی	(سیاسی و همکاران، ۱۳۸۹)، (اسد الهی، ۱۳۸۸)، (Wong, 1993)، (Pareta, 2013)، (Erfani et al. 2015)، (Jozi and Majd, 2015)، (et al. 2015)
	آرای گردشگران	

در این جدول معیارهای اکولوژیک برای نقشه‌سازی توان اکولوژیک مورد استفاده قرار گرفتند. همچنین معیارهایی که اطلاعاتی در زمینه آن‌ها وجود نداشت از نقشه‌سازی کنار گذاشته شدند. نقشه توان اکولوژیک گردشگری جزیره قشم از روی هم گذاری نقشه‌های معیارهای ویژگی‌های زمین و کاربری اراضی تهیه شد. این نقشه در (شکل ۲) به نمایش در آمده است.

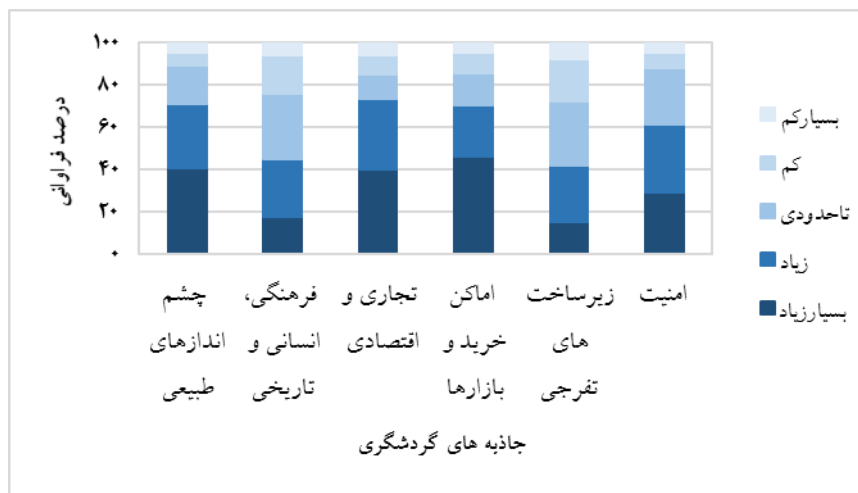
شکل ۲: نقشه توان اکولوژیک گردشگری جزیره قشم

تحلیل توان پذیرش گردشگران و تقاضای تفریحی

بررسی پرسش‌نامه جامعه میزبان گردشگران جزیره قشم نشان داد؛ مردم جزیره قشم از حضور گردشگران در جزیره و روستاهای خود استقبال می‌کنند. در حدود ۲۰٪ مردم روستاهای جزیره قشم پذیرش گردشگر را منوط به پاسداری و احترام به عقاید مذهبی و آداب و رسوم محلی خود توسط گردشگران می‌دانند. بر اساس نتایج به دست آمده از این پرسشنامه، مردم محلی تا حدی قادر به تأمین نیازهای گردشگران روستاهای خود هستند اما تأمین نیازهای اساسی گردشگران را وابسته به وجود زیرساخت‌ها در منطقه می‌دانند. مشکل تأمین آب در سرتاسر جزیره و عدم وجود راه دسترسی مناسب به‌ویژه در روستاهای غرب جزیره قشم از دیگر موانع توسعه گردشگری در جزیره قشم به شمار می‌رود. نتایج نشان می‌دهد گردشگری در روستاهایی که در نزدیکی جاذبه‌های طبیعی همچون جنگل‌های حرا شکل گرفته‌اند رونق بیشتری دارد؛ و فعالیت‌های وابسته به گردشگری در بیشتر مواقع سال نقش مهمی در تأمین معیشت ساکنان این روستاها ایفا می‌کند. روستاهای سهیلی و شیب دراز از این نمونه‌اند. نقشه شماره یک نیز بر مبنای این پرسشنامه، توان بالفعل پذیرش گردشگر در جزیره‌ی قشم را نشان می‌دهد.

مهم‌ترین عوامل در جذب گردشگران به جزیره با طرح پرسشی در قالب طیف لیکرت که میزان تأثیر جاذبه‌های طبیعی، فرهنگی و تاریخی، تجاری، جذابیت‌های خرید، زیرساخت‌های تفریحی و برخورداری از امنیت را در جذب گردشگران مورد پرسش قرار می‌داد بررسی شد. نتایج نشان داد؛ جذابیت‌های اماکن خرید و بازارها از دیدگاه ۴۶٪

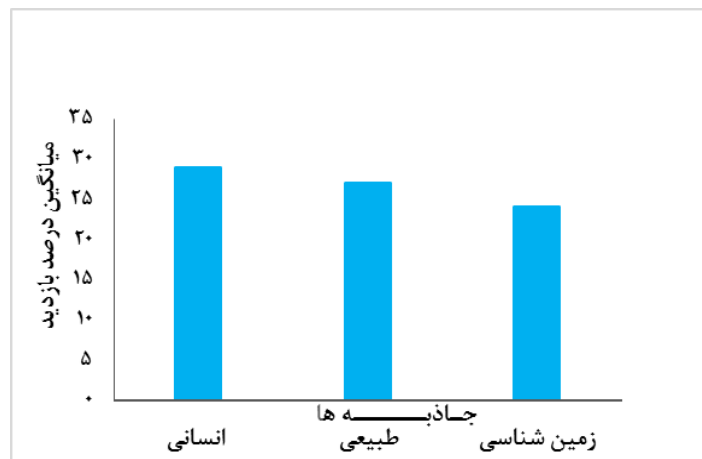
گردشگران از اهمیتی «بسیار زیاد» در انتخاب این جزیره به عنوان مقصد گردشگری برخوردار بوده است. جاذبه‌های تجاری و اقتصادی منطقه آزاد قشم نیز از دیدگاه ۳۳٪ گردشگران اهمیتی «زیاد» در انتخاب جزیره قشم به عنوان مقصد گردشگری داشته است. از دیدگاه ۳۱٪ گردشگران جاذبه‌های تاریخی و فرهنگی «تا حدودی» و از دیدگاه ۱۸٪ افراد، وجود زیرساخت‌های تفریحی به میزان «کم» در انتخاب این جزیره به عنوان مقصد گردشگری حائز اهمیت بوده است. وجود جاذبه‌ها و چشم‌اندازهای طبیعی و امنیت به طور مشترک از دیدگاه ۴۶٪ از افراد، اهمیتی «بسیار کم» در انتخاب جزیره قشم برای مقصد گردشگری داشته است (نمودار ۱).

نمودار ۱: میزان اهمیت جاذبه‌های گردشگری از دیدگاه گردشگران

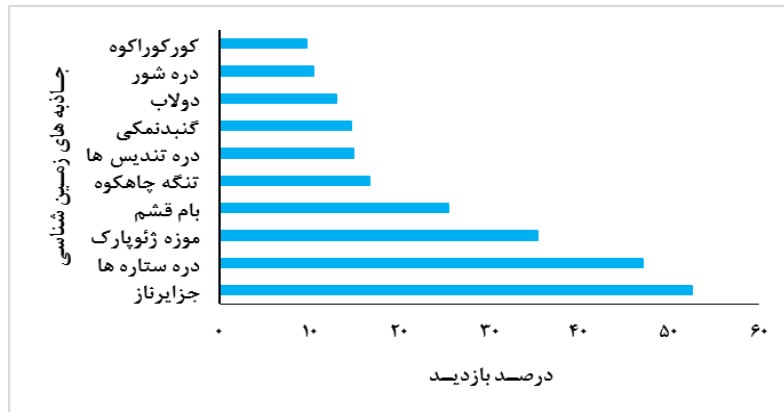
منابع تفرجگاهی را می‌توان به دو گروه جاذبه‌های طبیعی و جاذبه‌های انسانی تفکیک نمود (دانه‌کار و محمودی، ۱۳۹۲) با توجه تنوع جاذبه‌های گردشگری موجود در جزیره قشم، در این مطالعه جاذبه‌ها در سه گروه جاذبه‌های طبیعی، زمین‌شناسی و انسانی مورد توجه قرار گرفتند. نتایج بررسی مکان‌های عمده‌ی مورد بازدید گردشگران به تفکیک جاذبه‌های طبیعی، زمین‌شناسی و انسانی بیانگر آن بود که؛ جاذبه‌های انسانی که دربردارنده مظاهر فرهنگی و تاریخی منطقه نظیر مساجد و زیارتگاه‌ها، معماری سنتی و بناهای تاریخی و میراث معنوی منطقه هستند با میانگین درصد بازدید ۲۹٪ با استقبال بیشتری از جانب گردشگران مواجه بوده‌اند. پس از آن جاذبه‌های طبیعی؛ دربردارنده زیستگاه‌های گیاهی و جانوری، با میانگین درصد بازدید ۲۷٪ در رتبه دوم جذب گردشگر قرار داشته‌اند؛ و جاذبه‌های گردشگری زمین‌شناسی با میانگین درصد بازدید ۲۴٪ در رتبه سوم جذب گردشگران قرار داشته‌اند (نمودار ۲). از گردشگران جزیره قشم درخواست شد با فرض فراهم بودن امکانات میزان تمایل خود را برای انجام هر یک از فعالیت‌های تفریحی برشمرده شده در پرسشنامه به ترتیب اولویت ابراز نمایند. از میان ۳۵ فعالیت تفریحی پیشنهادی متناسب با منطقه مورد مطالعه، فعالیت گردش در جنگل‌های مانگرو با ۴۸/۱۷٪ تقاضا در اولویت نخست و فعالیت بازدید از جاذبه‌های زمین‌شناسی ژئوپارک

قشم با ۱۸/۷٪ تقاضا در اولویت سی‌ام گردشگران جزیره قشم قرار داشت. درصد بازدید از جاذبه‌های زمین‌شناسی جزیره قشم که در شمار ژئو سایت‌های جزیره هستند در نمودار ۳ به نمایش درآمده است.

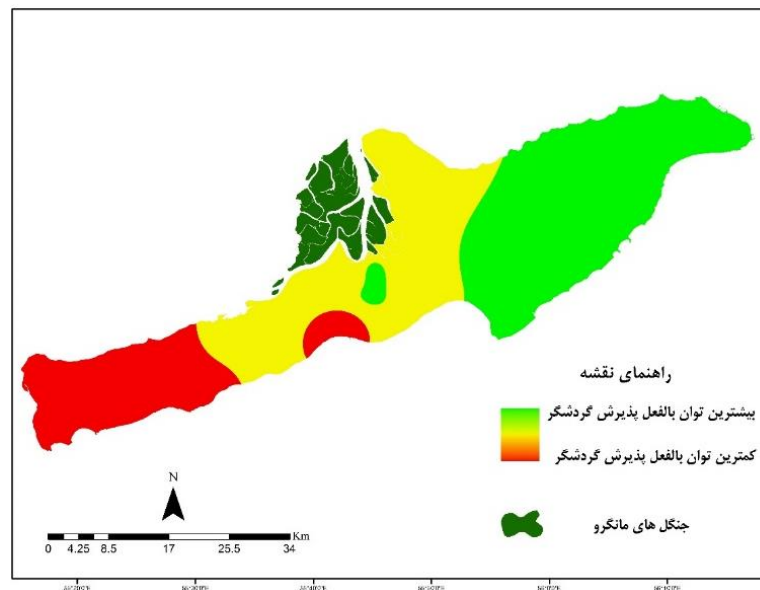
نمودار ۲: میانگین درصد بازدید از جاذبه‌های گردشگری جزیره قشم

- تحلیل دیدگاه گردشگران، پاسخ مناسبی برای چرایی این سطح از بازدید و میزان تقاضای بازدید از ژئو سایت‌های جزیره قشم است. این موارد از مهم‌ترین موانع تفرجی در جزیره قشم از دیدگاه گردشگران به شمار می‌روند؛
- ۱- پراکندگی منابع تفرجی با توجه به وسعت جزیره؛
 - ۲- عدم آشنایی مسافران با مکان‌های گردشگری موجود در سطح جزیره به دلیل ناشناخته بودن جاذبه‌های ناب تفرجی منطقه نظیر میراث معنوی و ژئو سایت‌ها و در نتیجه، جذابیت کم برای بازدیدکنندگان؛
 - ۳- هزینه‌های زیاد اقامتگاه‌ها؛
 - ۴- هزینه بالای تردد در سطح جزیره و ضعف در حمل و نقل عمومی؛
 - ۵- ازدحام جمعیت در زمان‌های اوج گردشگری نظیر تعطیلات نوروز؛
 - ۶- ناکارآمدی تابلوهای راهنما و به دنبال آن عدم آگاهی از راه‌های دسترسی به مکان‌های گردشگری؛
 - ۷- اقامت کوتاه مدت بیشتر مسافران در جزیره قشم؛
 - ۸- چیرگی جاذبه‌های تجاری و اقتصادی بر دیگر جاذبه‌های گردشگری؛
 - ۹- بی‌توجهی مسئولان به جاذبه‌های طبیعی و زمین‌شناسی به‌عنوان عاملی مهم در جذب گردشگران؛
 - ۱۰- نبود زیرساخت مناسب و کمبود امکانات در محل جاذبه‌ها مانند؛ راه‌های دسترسی، تابلوهای راهنما، امکانات رفاهی سایت‌ها مانند سرویس‌های بهداشتی عمومی، رستوران و ...؛
 - ۱۱- پایین بودن حس همکاری در میان بومیان جزیره به‌منظور بهبود گردشگری در مقایسه با سایر نقاط کشور و یا حتی جزایر هم‌جوار.

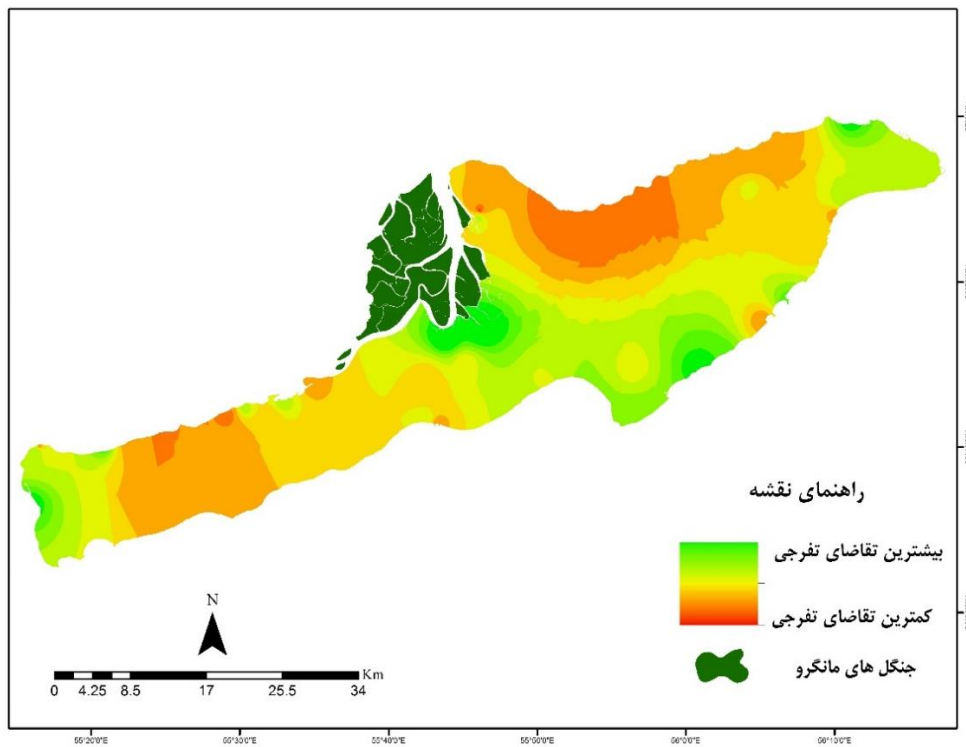

نمودار ۳: درصد بازدید از جاذبه های زمین شناسی جزیره قشم

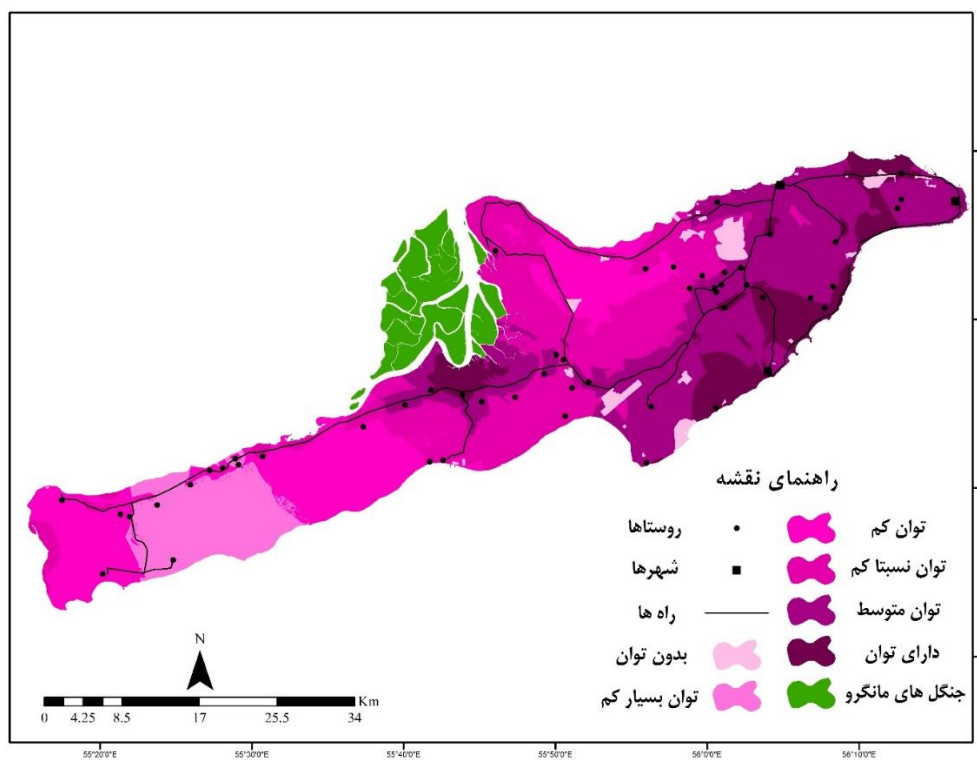
تحلیل آرای گردشگران و جامعه میزبان گردشگران منجر به ساخت نقشه های توان بالفعل پذیرش گردشگران توسط میزبانان در جزیره قشم (شکل ۳) و نقشه تقاضای تفریحی گردشگران جزیره قشم (شکل ۴) گردید. از روی هم گذاری نقشه توان اکولوژیک گردشگری جزیره قشم (شکل ۲) با لایه های توان بالفعل پذیرش گردشگران توسط میزبانان جزیره قشم و نقشه تقاضای تفریحی گردشگران جزیره قشم، نقشه توان های زمین گردشگری جزیره قشم به دست آمد (شکل ۵) در این نقشه شش طبقه توان از مناطق دارای توان تا مناطق بدون توان توسعه گردشگری شناسایی شد. بر اساس این نقشه؛ توان طبقه یک در حدود ۱۵۲ کیلومتر مربع، در حدود ۱۰٪، توان طبقه دو؛ در حدود ۴۴۰ کیلومتر مربع برابر با ۲۹٪، توان طبقه سه در حدود ۴۰۰ کیلومتر مربع برابر با ۲۶٪، توان طبقه چهار در حدود ۳۳۷ کیلومتر مربع برابر با ۲۲٪ و توان طبقه پنجم؛ ۱۳۱ کیلومتر مربع در حدود ۸/۵٪ از وسعت خشکی های جزیره را در بر می گیرد.

شکل ۳: نقشه توان بالفعل پذیرش گردشگران توسط میزبانان جزیره قشم

شکل ۴: نقشه تقاضای تفرجی گردشگران جزیره قشم

شکل ۵: نقشه سنتز توان‌های بالفعل پذیرش و تقاضای گردشگری جزیره قشم

بحث و نتیجه گیری

مطابق نظرشایان و همکاران (۱۳۹۲)، بررسی توانمندی‌های ژئومورفوسایت می‌تواند سندی در برنامه‌ریزی و مدیریت محیطی جهت توسعه پایدار گردشگری باشد. هادزیک و همکاران به منظور تعیین ارزش یک ژئو پارک، ابتدا به تعیین معیارهای مطرح در ایجاد یک جاذبه زمین‌گردشگری پرداختند (Hadzic et al, 2010). مطالعات گوناگون نیز در پهنه‌بندی توسعه زمین‌گردشگری^۳ معیارهای مختلفی را مورد توجه قرار داده‌اند؛ کاربری زمین، ژئومورفولوژی، فرسایش، توسعه زیرساخت، فاصله جغرافیایی و ویژگی‌های زمین‌شناسی از جمله معیارهای شناسایی جاذبه‌های زمین‌گردشگری هستند (مقصودی و همکاران، ۱۳۹۰). لند فرم‌های ژئومورفولوژیکی و آثار باستانی و تاریخی نیز به‌عنوان متغیرهای اصلی مورد توجه هستند؛ اما نتایج بررسی یمانی و همکاران (۱۳۹۱) به منظور سنجش قابلیت زمین‌گردشگری، ژئو سایت‌های سیمه نشان داد؛ لند فرم‌های این منطقه به دلیل توان بالا در زمینه آموزش علوم زمین و ویژگی‌های زیبایی‌شناختی و وجود جاذبه‌های تاریخی، فرهنگی و ورزشی از توانمندی بالایی برخوردار است ولی به جهت عدم توسعه زیرساخت‌ها در جذب گردشگر موفق نبوده‌اند (یمانی و همکاران، ۱۳۹۱). در مطالعه توانمندی‌های دشت کویر به‌عنوان ژئو پارک بزرگ ایران مرکزی و نقش آن در توسعه پایدار استان سمنان، الزامات توسعه ژئو توریسم را امنیت، مشارکت مردم در توسعه، حفظ محیط‌زیست و کاهش انواع ضرر و زیان، بازدید افراد غیربومی و آشنایی با آداب و رسوم منطقه ذکر نموده است (زند مقدم، ۱۳۸۸).

در مطالعه حاضر نیز زیرساخت‌ها مطالبه اصلی گردشگران و جامعه میزبان گردشگران بود. نتایج مطالعه رضاییان و همکاران (۱۳۹۲)؛ نشان داد، علی‌رغم وجود منابع بالقوه مناسب که می‌تواند این جزیره را به قطب گردشگری منطقه تبدیل کند وجود کمبودهایی در تأسیسات زیربنایی و نبود اطلاع‌رسانی شایسته و بازاریابی مناسب سبب شده در حال حاضر جزیره از نظر وضعیت راهبردی در شرایط رقابتی ST (غلبه تهدیدها بر قوت‌ها) قرار گیرد (رضاییان و همکاران، ۱۳۹۲). به این ترتیب آمایش سرزمین برای توسعه گردشگری بومی، شامل دسترسی به منطقه با ایجاد شبکه حمل و نقل مناسب، افزایش کیفیت و کمیت خدمات گردشگری، آموزش و تعلیم ساکنان محل در رابطه با گردشگری در منطقه، بازاریابی و برنامه‌های تشویقی برای جذب گردشگر، مدیریت و اجرای بهینه طرح توسعه گردشگری است.

نتایج این پژوهش بیانگر آن است که؛ گردشگران اغلب با اهداف تجاری و اقتصادی که در خرید ارزان خلاصه می‌شود به جزیره قشم سفر می‌کنند. این در حالی است که جامعه گردشگران به هنگام پاسخگویی به سؤال‌های پرسش‌نامه از وجود مظاهر تفریحی برشمرده شده در جزیره اظهار شگفتی و بی‌اطلاعی می‌کردند. در همین راستا رضاییان و همکاران، ۱۳۹۲؛ بر اساس نتایج مطالعه طرح‌ریزی برنامه مدیریت راهبردی گردشگری جزیره قشم عنوان نمودند؛ بر مبنای مدل اکولوژیکی کاربری گردشگری (مخدوم، ۱۳۸۰)، در نوار ساحلی جنوب جزیره، منطقه، واجد توان طبقه دو برای استقرار کاربری تفریح گسترده و در مناطقی نیز فاقد توان است. سواحل مشرف به جنگل حرا نیز در بخش‌های

غربی جزیره فاقد توان و در مرزهای شرقی توان درجه دو دارد. در گستره شمالی نیز غالب عرصه‌ها دارای توان طبقه دو و محدوده کمتری از آن فاقد توان گردشگری است. به همین جهت، قرار گیری اکثر نواحی جزیره در مناطق دارای توان طبقه دو یا فاقد توان گردشگری، مدیریت گردشگری این جزیره را با چالش جدی مواجه ساخته است. هیچ‌یک از منابع طبیعی یا فرهنگی تاریخی منطقه از منظر توان اکولوژیک در شرایط ایده آل برای توسعه تفرج گسترده و یا متمرکز قرار ندارند و در برخی موارد درجه مرغوبیت، نامناسب ارزیابی گردید که مؤید آسیب‌پذیر بودن این منابع برای استقرار کاربری است (رضاییان و همکاران، ۱۳۹۲). با توضیح‌های ارائه‌شده روشن است؛ اختصاص طبقه‌های ۴ و ۵ به برخی مناطق دارای توان بالقوه برای گردشگری (شکل ۵) بیانگر وضعیت کنونی منطقه مورد مطالعه است. طبقه‌های توان چهارم و پنجم گردشگری، مناطق دارای توان اندک را در برمی‌گیرد؛ اما موقعیت خاص این بخش از جزیره از حیث وجود مظاهر تفرجی یا ژئو سایت‌های گوناگون متذکر وجود پتانسیل بالقوه گردشگری در این گستره است. با اتخاذ روش‌های مناسب برنامه‌ریزی، توان گردشگری این عرصه‌ها را می‌توان به بالفعل تبدیل نمود.

این بررسی ساده رهنمودی برای برنامه‌ریزی تفرجی و تدوین سیاست‌های مرتبط با توسعه گردشگری پایدار با تأکید بر زمین‌گردشگری است؛ زیرا با در نظر گرفتن نقش انسان به‌عنوان مرکز تصمیم‌سازی در راستای عمل به یکی از اصول پایه‌ای مدیریت پایدار سرزمین گام برداشته است. نقشه‌سازی معیارهای «مشارکت جامعه محلی» و «آرای گردشگران» شاهدهی بر این مدعا است. نتایج پژوهش حاضر در تعیین قابلیت سرزمین، مبتنی بر تناسب فعالیت‌ها در پهنه سرزمین، به‌منظور توسعه گردشگری پایدار در جزیره قشم قابل‌استفاده خواهد بود و خروجی آن نقشه سنتز توان‌های بالفعل پذیرش و تقاضای گردشگری در جزیره قشم با تأکید برزمین گردشگری است.

منابع

- ۱- احمدی ثانی، ناصر. ساسان بابا کفایی و اسداله متاجی (۱۳۹۰): بررسی امکان فعالیت‌های اکو توریسمی از نظر اکولوژیک در جنگل‌های زاگرس شمالی با کاربرد تصمیم‌گیری‌های چندمعیاره، سیستم اطلاعات جغرافیایی و سنجش از دور، آمایش سرزمین، سال سوم، شماره ۴، صص ۴۵-۶۴.
- ۲- اسداللهی، زهرا و افشین دانه‌کار (۱۳۸۸): طرح‌ریزی محیط‌زیستی تالاب چغاخور برای حفاظت و گردشگری با ارزیابی چندمعیاره مکانی، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، محیط‌زیست، دانشکده منابع طبیعی، دانشگاه تهران.
- ۳- امری کاظمی، علیرضا (۱۳۹۱): اطلس میراث زمین‌شناختی ایران، سازمان زمین‌شناسی و اکتشافات معدنی کشور، انتشارات رهی، تهران، ۴۹۶ ص.
- ۴- آمیغ‌بی، معصومه، وثوقی، بهزاد و دهقانی، مریم (۱۳۸۸): آنالیز تغییر شکل سطحی زمین در اثر زلزله ۶ آذر ۱۳۸۴ جزیره قشم با استفاده از تصاویر راداری، نشریه دانشکده فنی، دوره چهارم، شماره ۴۳، صص ۲۶۹-۳۷۷.
- ۵- پور اصغر، فرزاد و رضا ویسی (۱۳۹۰): آمایش سرزمین مبنایی برای توسعه صنعت گردشگری پایدار، اقتصاد مالی (اقتصاد مالی و توسعه)، دوره پنجم، شماره ۱۴، صص ۱۸۱-۱۹۵.

- ۶- توفیق، فیروز (۱۳۸۴): آمایش سرزمین تجربه جهانی و انطباق آن با وضع ایران، انتشارات مرکز مطالعات و تحقیقات شهرسازی و معماری ایران، تهران، ۵۲۱ ص.
- ۷- توفیق، فیروز (۱۳۸۵): برنامه ریزی در ایران و چشم انداز آینده آن، موسسه عالی آموزش و پژوهش مدیریت و برنامه ریزی، تهران، ۵۹۲ ص.
- ۸- جلیلود، حمید. امید کرمی، آناهیتا شاه نظری و مرتضی شعبانی (۱۳۹۱): ارزیابی تفرجی به کمک فرآیند تحلیل سلسله مراتبی (AHP) و سامانه اطلاعات جغرافیایی (GIS)، مورد: پارک جنگلی شهید زراع، مازندران، جغرافیا و توسعه، دوره دهم، شماره ۲۹، صص ۱۰۷-۱۱۸.
- ۹- حاج علیلو، بهزاد و بهرام نکوئی صدر (۱۳۹۰): ژئو توریسم، تهران، دانشگاه پیام نور.
- ۱۰- دانه کار، افشین و بیت اله محمودی (۱۳۹۲): گردشگری طبیعت معیارهای توسعه و طراحی، تهران، جهاد دانشگاهی تهران.
- ۱۱- داویننگ، راسک و دیوید نیوسام، ژئو توریسم، ترجمه فرهنگ جاه، بهروز و علیرضا امری کاظمی، تهران، نشر رهی، ۱۳۹۱.
- ۱۲- رضاییان، سحر. سید علی جوزی و اسماء پیراسته (۱۳۹۲): ارائه برنامه راهبردی توسعه طبیعت گردی جزیره قشم به روش SWOT، علوم و تکنولوژی محیط زیست، دوره ۱۵، شماره ۱، صص ۹۱-۱۰۹.
- ۱۳- زند مقدم، محمدرضا (۱۳۸۸): بررسی توانمندی های دشت کویر به عنوان ژئو پارک بزرگ ایران مرکزی و نقش آن در توسعه پایدار استان سمنان، آمایش محیط، سال دوم، شماره ۶، صص ۱-۲۰.
- ۱۴- سپاسی، یگانه. افشین دانه کار، افشین علیزاده، علی اصغر درویش صفت و رزیتا شریفی پور (۱۳۸۹): طرح ریزی محیط زیستی جزیره هنگام برای حفاظت و گردشگری با ارزیابی چند معیاره مکانی. نشریه محیط زیست طبیعی، دوره ۶۳، شماره ۲، صص ۱۵۹-۱۷۱.
- ۱۵- شایان، سیاوش. بنی صفار، معصومه. زارع، غلامرضا و نفیسه فضلی (۱۳۹۲): ارزیابی توانمندی توسعه گردشگری پایدار ژئومورفوسایت ها با تأکید بر روش کومانسو (مطالعه موردی: ژئومورفوسایت های مسیر گردشگری کرج-چالوس تا تونل کندوان)، برنامه ریزی و توسعه گردشگری، سال دوم، شماره ۵، صص ۷۸-۹۳.
- ۱۶- شمسی پور، علی اکبر؛ و وحید فیضی و رامین ساعد موچشی (۱۳۹۱): ارزیابی توان اکولوژیک زمین در تعیین قابلیت زمین در حوزه شهری یاسوج با مدل اکولوژیک، مطالعات شهری، شماره ۵، صص ۶۱-۷۲.
- ۱۷- فرج زاده، منوچهر؛ و علی احمدآبادی (۱۳۸۹): ارزیابی و پهنه بندی اقلیم گردشگری ایران با استفاده از شاخص اقلیم گردشگری. پژوهش های جغرافیای طبیعی، شماره ۷۱، صص ۳۱-۴۲.
- ۱۸- قهرمان زاده، محمد. هاشم محمودی و ابراهیم جاودان (۱۳۹۲): پیش بینی تقاضای فصلی توریسم در ایران (کاربرد الگوهای سری زمانی فصلی)، برنامه ریزی و توسعه گردشگری، دوره دوم، شماره ۷، صص ۶۶-۸۱.
- ۱۹- کارکن، محمد. حسن ورمزیار و فاطمه عزیز خانی (۱۳۹۱): مجموعه مطالعات الگوی مطلوب برنامه ریزی برای ایران، گذری بر روند تدوین برنامه آمایش سرزمین. دفتر مطالعات برنامه و بودجه مرکز پژوهش های مجلس شورای اسلامی، شماره مسلسل ۱۲۵۴۹
- ۲۰- کلاتری، خلیل (۱۳۸۷): مدل سازی معادلات ساختاری در تحقیقات اجتماعی-اقتصادی، تهران، فرهنگ صبا.
- ۲۱- کیانی نژاد، فرشته و افشین دانه کار (۱۳۹۴): سنجش قابلیت اراضی برای کاربری های مورد تقاضا در جزیره قشم با رویکرد مدیریت زیست بومی، پایان نامه کارشناسی ارشد، محیط زیست، دانشکده منابع طبیعی، دانشگاه تهران، ۲۱۰ ص.
- ۲۲- مالچفسکی، یا چک. ترجمه اکبر پرهیزکار و عطا غفاری گیلانده (۱۳۸۵): سامانه اطلاعات جغرافیایی و تحلیل تصمیم چندمعیاری، انتشارات سمت، تهران، ۵۹۷ ص.
- ۲۳- مخدوم، مجید (۱۳۸۰): شالوده آمایش سرزمین، موسسه انتشارات و چاپ دانشگاه تهران، تهران، ۲۸۹ ص.
- ۲۴- مرکز آمار ایران، نتایج تفصیلی سرشماری عمومی نفوس و مسکن ۱۳۹۰ شهرستان قشم، معاونت برنامه ریزی استان هرمزگان، ۱۳۹۲.
- ۲۵- مقصودی، مهران و علی اکبر شمسی پور (۱۳۹۰): پتانسیل سنجی مناطق بهینه توسعه ژئومورفوتوریسم (مطالعه موردی: منطقه مرتجیب در جنوب دریاچه نمک)، پژوهش های جغرافیای طبیعی، شماره ۷۷، صص ۱-۱۹.

- ۲۶- ملکی مین باش، مرتضی. حسین بلوچی و حسین فارسی زاده (۱۳۹۴): بررسی تأثیر تصویر مقصد و رضایت از مقصد بر نیت‌های بازدید گردشگران، برنامه‌ریزی و توسعه گردشگری، سال چهارم، شماره ۱۲، صص ۱۱-۳۳.
- ۲۷- یمانی، مجتبی. عظیمی راد، صمد و سجاد باقری (۱۳۹۱): بررسی قابلیت‌های ژئو توریسمی ژئومورفوسایت های منطقه سیمره، جغرافیا و پایداری محیطی، شماره ۲، صص ۶۹-۸۸.
- 28- Aminu, M. Ludin, A. N. B. M. Matori, A. N. Yusof, K. W. Dano, L. U. & Chandio, I. A. (2013). A Spatial Decision Support System (SDSS) for Sustainable Tourism Planning in Johor Ramsar Sites, Malaysia. *Environmental Earth Sciences*, 70(3), 1113-1124.
- 29- Bagheri, M. Sulaiman, W. N. A. & Vaghefi, N. (2013). Application of Geographic Information System Technique and Analytical Hierarchy Process Model for Land-Use Suitability Analysis on Coastal Area. *Journal of Coastal Conservation*, 17(1), 1-10.
- 30- Erfani, M. Afrougheh, S. Ardakani, T. & Sadeghi, A. (2015). Tourism positioning using decision Support System (Case study: Chahnime—Zabol, Iran). *Environmental Earth Sciences*, 74(4), 3135-3144.
- 31- Hadzic, O. Markovic, S.B. Vasiljevic, Dj.A. Nedeljkovic, M, (2010): A Dynamical Model for Assessing Tourism Market Attractiveness of a Geosite. 1st International Conference on Geoheritage & Geotourism Research GEOTRENDS 2010, Novi Sad 24-26 June. Abstract Book, pp: 23-25.
- 32- Jozi, S. A. & Majd, N. M. (2015). Ecological Land Capability Evaluation of Dehloran County in Order to Ecotourism Development. *Journal of the Indian Society of Remote Sensing*, 43(3), 571-581.
- 33- Pareta, K. (2013). Remote Sensing and GIS Based Site Suitability Analysis for Tourism Development. *International Journal of Advanced Research in Engineering and Applied Sciences*, 2(5), 43-58.
- 34- Wong, P. P. (1993). Island Tourism Development in Peninsular Malaysia: Environmental Perspective. In *Tourism Vs Environment: the Case for Coastal Areas* (pp. 83-97). Springer Netherlands.